

УДК 338.434

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.197.141-147>**Бечко П.К.**

кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Bechko Petro

PhD in Economic Sc.

Uman National University of Horticulture

<https://orcid.org/0000-0003-0928-4778>**Непочатенко О.А.**

кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

Nepochatenko Oleksandr

PhD in Economic Sc.

Uman National University of Horticulture

<https://orcid.org/0000-0002-1212-6335>**Гавриленко О.А.**

Уманський національний університет садівництва

Havrylenko Oleksandr

Uman National University of Horticulture

<https://orcid.org/0009-0009-6938-3824>

РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ КРЕДИТНИХ КООПЕРАТИВІВ В ПІДВИЩЕННІ ДІЄВОСТІ РИНКУ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено роль сільських кредитних кооперативів (СКК) як важливих небанківських фінансових інституцій для підтримки мікрокредитування аграрного бізнесу та населення. Розглянуто особливості становлення та функціонування СКК в Україні, їхній вплив на розвиток сільських територій і фінансову стабільність аграрного сектору. Виявлено, що сільські кредитні кооперативи мають потенціал стати ефективною альтернативою банківському кредитуванню для малих аграрних підприємств, забезпечуючи доступ до мікрокредитів на пайовій основі. Досвід країн із розвинутою ринковою економікою свідчить про значний потенціал таких кооперативів у стимулюванні економічної активності та соціального розвитку сільських територій. Встановлено, що впровадження СКК сприяє підвищенню доходів населення, розвитку інфраструктури й забезпеченню фінансової стабільності. Запропоновано напрями вдосконалення: адаптація управлінських моделей, інтеграція у фінансову систему України та механізми державної підтримки, що сприятимуть сталому розвитку аграрної економіки.

Ключові слова: кредитний кооператив, кредитна кооперація, сільські території, кредит, пайові внески, доступність кредиту, кредитні спілки.

THE ROLE OF RURAL CREDIT COOPERATIVES IN ENHANCING THE AGRICULTURAL CREDIT MARKET

The paper examines the role of rural credit cooperatives (RCCs) as key non-bank financial institutions within the financial-credit system of rural areas, focusing on their support for microcrediting small agricultural enterprises and rural population. Despite nearly two decades since their reintroduction into the Ukrainian economy, RCCs have not yet achieved sufficient effectiveness or integrated seamlessly into the financial-credit system of the agricultural sector. They remain unable to occupy their niche in microfinancing small-scale farming and rural households, nor to complement the banking infrastructure, which continues to find this sector unattractive. The study aims at exploring the unique features of RCC development in Ukraine, their role in agricultural sector financing, and strategies for enhancing their efficiency. A systematic approach is applied, incorporating comparative, theoretical, and statistical analyses to evaluate the global and domestic practices of RCC operation and identify potential adaptations to the Ukrainian context. Findings reveal that RCCs can serve as an effective alternative to banking services, providing access to microloans through pooled

© Бечко П.К., Непочатенко О.А., Гавриленко О.А., 2025

member contributions. International experience demonstrates the significant potential of RCCs in fostering economic activity, enhancing social development, and promoting financial stability in rural communities. However, the development of RCCs in Ukraine faces challenges such as a lack of legislative support, insufficient financial resources, and low public trust. Future research should focus on creating optimal models for RCC functioning, tailored to the specific characteristics of Ukraine's agricultural sector, including assessing the socio-economic impact of RCCs, such as increasing rural incomes and improving infrastructure, examining mechanisms for their integration into the national financial system, and identifying risks and barriers to their implementation. Addressing these areas will facilitate the comprehensive development of RCCs and their pivotal role in ensuring the sustainable growth of Ukraine's agricultural sector and rural economy.

Keywords: credit cooperative, credit co-operative, rural areas, credit, share contributions, access to credit, credit unions.

JEL classification: Q14, R51, O18.

Постановка проблеми. За сучасних умов кредитування суб'єктів аграрного бізнесу відіграє ключову роль в нарощуванні виробництва та реалізації аграрної продукції, забезпечуючи їм сталий розвиток, розширене відтворення та функціонування на умовах самофінансування та самоокупності. В той же час, кредитування аграріїв є проблемним внаслідок кліматичних змін, військового стану та економічної нестабільності. Вирішення питання доступу аграріїв до кредитних ресурсів можливий шляхом створення сільських кредитних кооперативів. Розвитку вітчизняних кредитних кооперативів перешкоджає відсутність чітко розробленої схеми їх функціонування. До теперішнього часу на законодавчому рівні не визначені суб'єкти кредитної операції, їх роль та відношення до діючих кредитних спілок. Переваги кредитних кооперативів над кредитними спілками не достатньо досліджені, що є суттєвою перешкодою для їх створення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження історичного розвитку, сучасного стану та перспектив упровадження кредитних кооперативів в Україні зосереджуються здебільшого на аналізі зарубіжного досвіду, який ґрунтується на принципах солідарності та взаємодопомоги, що є важливими для розвитку сільської кредитної системи [2]. У дослідженні О. Легошиної [3] висвітлено історичний розвиток кредитних товариств у Західній Європі, де підкреслено їхню ефективність у боротьбі з фінансовою залежністю та монополією банків у другій половині XIX – на початку XX століття. В. Гончаренко [4] акцентує увагу на ролі кредитних кооперативів у соціально-економічному розвитку місцевих громад, аналізуючи сільські і міські кооперативи. У дослідженні П. Бечка та П. Войниченка [7] аналізуються форми економічної самопомоги, встановлюється необхідність адаптації передового міжнародного досвіду та створення сприятливих умов для функціонування кредитних кооперативів на національному рівні. М. Міненко [8] також аналізує процеси організації та взаємодії кооперативів у Німеччині та акцентує увагу на ролі кооперативів у фінансовій стабільності та розвитку сільських територій. Попри численні дослідження, залишається недостатньо вивченим питання особливостей становлення та розвитку сільських кредитних кооперативів в Україні у сучасний період реформування національної економіки, зокрема механізмів їх адаптації до сучасних умов господарювання та інтеграції в національну фінансову систему.

Метою статті - дослідження особливостей становлення та розвитку сільських кредитних кооперативів в Україні, зокрема їх розвитку в умовах реформування національної економіки.

Дослідження базується на використанні аналітичного підходу, який передбачає застосування системного аналізу для оцінки впливу кредитних кооперативів на розвиток сільських територій. Проведено порівняльний аналіз ефективності функціонування кредитних кооперативів у різних країнах світу та оцінено можливість їх адаптації до умов України. Крім того, використано статистичний аналіз даних із країн із розвинутою економікою для глибшого розуміння закономірностей їх діяльності.

Виклад основних результатів дослідження. Проблема стійкого розвитку сільських територій останнім часом перебуває в полі зору як теоретиків так і практиків аграрного сектору економіки і розглядається з точки зору підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, розвитку села як цілісної соціально-економічної системи. Наслідком вказаних процесів є необхідність обґрунтування напрямів і механізмів підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного виробництва. За умов формування багатуокладної національної економіки, диверсифікації і ускладнення аграрної структури в Україні швидкими темпами розвивається дрібнотоварний сектор – селянські (фермерські) господарства, кооперативи, особисті підсобні господарства населення, стабільне функціонування яких великою мірою визначає стійкість розвитку суб'єктів аграрного бізнесу. Зростання фінансової стійкості сільських дрібнотоварних форм господарювання обумовлює пріоритетне значення кооперативних підходів щодо формування ринкової інфраструктури їх обслуговування, зокрема і в кредитно-фінансовій сфері. З огляду на це, сільська кредитна кооперативна інфраструктурна складова, що характеризує стійкість розвитку сільських дрібнотоварних суб'єктів аграрного бізнесу, зокрема і села в цілому.

Кредитні кооперативи - це система об'єднань (товариств, спілок) дрібних виробників та інших осіб, об'єднаних спільним інтересом щодо формування грошових фондів за рахунок власних ресурсів для задоволення їхніх потреб у мікрофінансуванні [5].

На законодавчому рівні в Україні в 2020 р за № 52 набрав чинності закон України «Про сільськогосподарську кооперативну», яким передбачена сфера, цілі,

принципи, види діяльності, порядок утворення, членство, управління сільськогосподарським кооперативом [6].

За сучасних умов розвитку сільських територій пріоритетним для сільськогосподарських підприємств є вибір форми кредитних відносин. Відомо, що існують програми здешевлення кредитних ресурсів у вигляді пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств. Водночас, ці програми не охоплюють значну частину сільськогосподарських операторів. Доступ до кредитів для малих сільськогосподарських підприємств є обмеженим. Фінансові труднощі малих сільськогосподарських підприємств призвели до створення кредитних кооперативів, пріоритетним елементом яких є сприяння оптимізації структури джерел фінансування відповідно до зовнішніх і внутрішніх факторів, що визначають прибутковість, ризик, попит і пропозицію на кредитному ринку, а також ділову та інвестиційну активність.

На вітчизняному кредитному ринку активно діють небанківські фінансові установи, зокрема кредитні спілки, які пропонують мікрокредитування фізичних осіб відповідно до частини 1 статті 6 Закону України «Про кредитні спілки» [1]. Кредитні спілки є формою самозабезпечення населення фінансовими послугами на основі кооперації, оскільки створюються на базі певних об'єднань людей за регіональною та професійною ознаками. Поява на кредитному ринку кредитних спілок, які займаються мікрокредитуванням, свідчить про те, що сільськогосподарські підприємства не є цільовою аудиторією кредитних спілок. У своїй статутній діяльності кредитні спілки переважно кредитують фізичних осіб.

Постійна нестача фінансових ресурсів у сільськогосподарських підприємств зумовлює необхідність залучення та мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів у вигляді корпоративних та індивідуальних коштів у сільській місцевості. Залучення коштів у вигляді кредитних ресурсів для підтримки виробничого процесу фермерів можливе на пайових засадах через створення сільських кредитних кооперативів.

Доступне для сільських товаровиробників кредитування досліджував Ф.В. фон Райффайзен (1818–1888), створивши в 1849 р. перший кредитний кооператив. У 1864 р., будучи мером Хеддесдорфа, він відкрив «Хеддесдорфське товариство добробуту», а в 1876 р. – Рейнський банк сільського кредиту, який певною мірою виконував функції центробанку, об'єднавши діяльність розрізнених кооперативів у національний рух. Внаслідок цього, темпи зростання кредитування дрібнотоварних аграріїв різко зросли. У 1888 р. у Німеччині діяло вже 425 товариств, а до 1912 р. їхня кількість перевищила 8000. За сучасних умов започатковані Райффайзеном кредитні кооперативи зросли до 900 000 кооперативів, із чисельністю 500 млн пайовиків, які ведуть роботу майже в 100 країнах світу [2].

Відомий дослідник кредитних кооперативів Г. Шульц (1808–1883) створив в містечку Делич у 1850 р. кредитні кооперативи як «позичені асоціації» ремісників які набули популярності серед населення і

перетворилися на ефективний інструмент позбавлення від експлуатації з боку банків та лихварів. Рух Шульца-Делича набув широкого поширення. Вже 1859 р. у двох німецьких провінціях налічувалося 183 кооперативів, які об'єднували понад 18 тис. пайовиків. До 1913 р. цей рух охоплювало 3599 кооперативів [3].

Перешкодами для створення сільських кредитних кооперативів на вітчизняному ринку кредитних послуг є відсутність фінансових ресурсів для формування їх статутного капіталу та проблема ідентичності їх статутної діяльності з діяльністю діючих кредитних кооперативів. Дослідження показало, що між діючими кредитними спілками та кредитними кооперативами, які пропонується створити на ринку кредитних послуг, існують суттєві відмінності.

Потенційними членами кредитних кооперативів у сучасних умовах господарювання сільськогосподарських організацій є фермери, заготівельні, збутові та переробні сільськогосподарські підприємства. Фізичні особи можуть стати членами кредитних кооперативів лише за умови вкладення ними статутного капіталу. Метою вступу сільськогосподарських організацій та фізичних осіб до сільських кредитних кооперативів є мобілізація їхніх заощаджень, які використовуються як кредитні ресурси для фінансування як виробничих, так і соціальних проєктів [4]. З одного боку, сільські кредитні кооперативи можуть більш ефективно розподіляти банківські кредити між сільськогосподарськими позичальниками, оскільки вони засновані на солідарній відповідальності. З іншого боку, джерела накопичення первинного капіталу для сільських МСП здатні розв'язати проблеми розвитку сільської інфраструктури та зайнятості в аграрному секторі [5]. Створення сільських кредитних кооперативів повинні відповідати наступним положенням:

- ✓ держава повинна сприяти розвитку системи кредитних кооперативів на засадах принципу взаємовигідного співробітництва;
- ✓ вибір організаційної форми кредитних організацій визначається їхнім комерційним і соціально-економічним середовищем, характером відносин із потенційними засновниками та майбутніми клієнтами, соціальним статусом і структурою організації;
- ✓ кредитні кооперативи, які виступають як партнери державних фінансових інститутів і комерційних банків, сприяють реалізації різних національних і міжнародних програм і розвитку вільного підприємництва;
- ✓ кредитні кооперативи, які виступають як партнери державних фінансових установ і комерційних банків, роблять внесок у реалізацію різноманітних національних і міжнародних програм та в розвиток вільного підприємництва.

Створення кредитних кооперативів забезпечує сільськогосподарським підприємствам доступ до кредитних ресурсів, що є важливою умовою їхньої ефективної роботи. Статуту кредитних кооперативів мають заборонити надання кредитних послуг особам, які не є їхніми членами. Сільські кредитні кооперативи функціонують на основі об'єднання пайових внесків членів

[6]. Пайовий внесок - це частка пайовика (члена) у статутному капіталі. Дохід кредитного кооперативу - це відсотки за позиками, кошти від касового обслуговування та надання фінансових послуг, частина яких іде на формування поточних потреб, резервів та інших фондів кооперативу, а інша частина - на нарахування відсотків на пайовий капітал [6]. Беззбиткова діяльність кредитних кооперативів є головною умовою їхнього

функціонування, оскільки члени кредитного кооперативу є не лише вкладниками, а й кредиторами та власниками, які контролюють використання коштів кооперативу та розділяють відповідальність за його діяльність. Статутна діяльність кредитних кооперативів суттєво відрізняється від діяльності комерційних банків і кредитних спілок (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна оцінка статутної діяльності комерційних банків, кредитних спілок та кредитних кооперативів [7].

Ознаки	Комерційні банки	Кредитні кооперативи	Кредитні спілки
Соціальні цілі	Відсутні.	Взаємодопомога, самодопомога та економічний самозахист на ринку фінансових послуг.	Задоволення потреб членів кредитної спілки у взаємному кредитуванні
Економічні цілі	Отримання прибутку власниками від надання фінансових послуг клієнтами.	Створення передумов для отримання прибутку від надання фінансових послуг, нагромадження і заощадження капіталу і його збереження від інфляційних процесів	Надання фінансових послуг,
Мета діяльності	Отримання прибутку.	Задоволення потреб членів кооперативу в отриманні кредиту на умовах вчасності та наданні інших фінансових послуг	Задоволення потреб членів кредитної спілки у взаємному кредитуванні, надання фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків.
Принцип управління	Приватно-груповий. Кількість голосів пропорційний частці в статутному капіталі.	Демократичний. Кожен член кооперативу має право єдиного голосу незалежно від частки в пайовому капіталі.	Демократичний. Усі члени кредитної спілки мають рівні права, в тому числі у разі голосування на загальних зборах, незалежно від розміру пайового та інших внесків.
Організаційно-правова форма	Господарське товариство (акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю тощо), приватна фірма	Кооперативна, створена на пайовій основі, яка об'єднує фінансові ресурси фізичних та юридичних осіб членів кооперативу.	Громадська організація, яка є найпростішою формою мікрокредитування фізичних осіб.
Статус	Підприємницька діяльність.	Прибуткова установа.	Неприбуткова організація.
Види наданих послуг	Надання кредитів, ведення рахунків фізичних і юридичних осіб та інші види фінансових послуг.	Кредитування, касове обслуговування членів кооперативу, надання фінансових послуг з бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, маркетингові та правові послуги.	Надання кредитів членам кредитної спілки, розміщення тимчасово вільних коштів на депозитах.
Власники	Акціонери, кількість яких фіксується в момент заснування та обмежується певною величиною.	Всі члени кооперативу, кількість яких не фіксується і не обмежується.	Члени кредитної спілки – виключно фізичні особи.
Клієнти	Юридичні та фізичні особи, які, як правило, не є власниками банківської установи.	Члени кооперативу.	Члени спілки.
Розподіл прибутку	Більша частина прибутку зберігається на збільшення пасиву банку, дивіденди акціонерам, різні фонди (резервний, акціонування працівників тощо).	Між пайовиками відповідно до обсягу їхньої участі в діяльності кооперативу та розподіл прибутку відповідно до чинного законодавства.	Неприбуткова організація.
Джерела власного капіталу	Внески акціонерів у статутний капітал, прибуток.	Пайові внески членів кооперативу.	Обов'язкові та додаткові пайові членські внески членів кредитної спілки.
Джерела запозиченого капіталу	Депозити фізичних та юридичних осіб, міжбанківський кредит тощо.	Депозитні вкладення юридичних та фізичних осіб, кредити, позички, кредиторська заборгованість.	Кредити банків, кредити об'єднаної кредитної спілки, кошти інших установ. Залучають на договірних умовах внески (вклади) своїх членів на депозитні рахунки.

Джерело: формовано авторами.

Результати дослідження демонструють, що діяльність кредитних спілок і кредитних кооперативів несправедливо ототожнюють, наголошуючи, що кредитні кооперативи, по суті, надають ті самі кредитні послуги дрібним товаровиробникам загалом і сільськогосподарським виробникам зокрема на ринку мікрокредитування. Тому кредитні кооперативи не мають прямого відношення до кредитних спілок. Такі характеристики кредитних кооперативів, як сплата вступних і членських внесків та рівність членів незалежно від розміру їхніх внесків чи інших пожертв, притаманні лише кредитним кооперативам. Водночас за своїм правовим статусом кредитні спілки мають багато спільного з пайовими інвестиційними фондами. У зв'язку з цим у дослідженні пропонується розглядати кредитні спілки як найпростішу форму індивідуальної кооперації [8].

Водночас статутна діяльність кредитних кооперативів суттєво відрізняється від діяльності комерційних банків. Оскільки ні юридичні, ні фізичні особи не є кваліфікованими кредитними кооперативів, клієнти кредитних кооперативів не мають права контролювати використання своїх коштів комерційними банками. Прагнучи максимізації прибутку, банки піддають свої кошти ризику без згоди клієнтів, а клієнти банку не можуть впливати на його діяльність. Основна відмінність кредитних кооперативів від комерційних банків полягає в методах роботи кооперативів. Відповідно до статутної діяльності комерційних банків, управління ними здійснюється акціонерами, які володіють контрольним пакетом акцій і розподіляють отриманий фінансовий прибуток за підсумками звітного періоду [8]. Основним органом управління кредитного кооперативу є загальні збори пайовиків. Управління кооперативом здійснюється на засадах демократії (одна людина - один голос), що є одним з основних принципів кооперативів, незалежно від частки пайовика у статутному капіталі кооперативу. Загальні збори кооперативу встановлюють розмір частки кожного члена у статутному капіталі кооперативу. Відповідно до встановленого паю члени кооперативу отримують позику, але її розмір не може перевищувати суму, встановлену загальними зборами. Це обмеження переслідує дві мети. По-перше, позики доступні більшості членів кооперативу, а по-друге, диверсифікація пропозиції позик знижує загальний ризик, пов'язаний із витрачанням фінансових ресурсів.

Діяльність кредитних спілок і кредитних кооперативів на кредитному ринку не перетинається внаслідок різних функціональних і правових характеристик їхньої діяльності. Кредитні кооперативи - це кредитні організації, статутною діяльністю яких за своєю природою є отримання прибутку. Кредитні кооперативи розв'язують соціальні суперечності та узгоджують інтереси сільськогосподарських організацій та їхніх партнерів [8]. Незважаючи на теоретичне узагальнення необхідності створення кредитних кооперативів для обслуговування суб'єктів сільського господарства, у вітчизняній науковій літературі недостатньо висвітлено особливості сучасного розвитку сільських кредитних

кооперативів, трансформацію їхніх функцій і об'єктів, їхній взаємозв'язок і взаємозалежність з умовами сталого розвитку малого агропромислового комплексу та села в цілому. Вони висвітлені недостатньо повно. Розвиток кредитних кооперативів розглядається переважно з точки зору формування кредитних організацій, при цьому недостатньо уваги приділяється іншим функціям, що впливають на формування умов для сталого розвитку сільських територій.

Під час економічних та адміністративних реформ відбулася трансформація функціональної ролі кредитних кооперативів у соціально-економічному розвитку сільських територій як умови стабільного функціонування малого сектору, що визначає загальну стійкість розвитку сільських територій. З розширенням функцій кредитних кооперативів, їхня діяльність стала спрямована не тільки на організацію кредитних відносин, а й на господарську діяльність, підприємництво, зайнятість, організацію місцевого самоврядування, політичного та соціального життя, формування доходів і місцевих бюджетів [9]. У результаті в сільській місцевості з'являються власні фінансові інститути, діяльність яких пов'язана з цілями і завданнями регіонального розвитку, що акумулюють і використовують фінансові ресурси на місцях для розвитку місцевої економіки та соціальної сфери.

Критеріями визначення соціально-економічної ефективності кредитних кооперативів з погляду їхнього впливу на стійкість розвитку сільських територій є: підвищення кредитоспроможності на місцях, зростання зайнятості, доходів сільського населення, збільшення місцевих бюджетів та підвищення активності фермерських, підсобних господарств, індивідуальних фермерських господарств та МСП. Функціонування добровільно інтегрованих сільськогосподарських кредитних кооперативів має ґрунтуватися на принципах, що визначають їхню діяльність, таких як автономія, взаємодопомога, мобілізація заощаджень, взаємна відповідальність за результати діяльності та управління кредитними ризиками. Крім видачі позик, статутна діяльність кредитних кооперативів повинна включати в себе збір заощаджень членів кооперативу на його депозитний рахунок, приймання пожертвувань і надання інших фінансових послуг, передбачених статутом. До додаткових функціональних видів діяльності кредитних кооперативів, не пов'язаних із кредитними відносинами, належить надання консультаційних послуг і послуг у сфері комерційного права, бізнес-планування, бухгалтерського обліку, оподаткування та маркетингових досліджень [8].

За сучасних умов найдоцільнішим є створення в кожному великому і середньому населеному пункті кредитних кооперативів, здатних об'єднати не тільки сільгоспвиробників, а й працівників інших сфер діяльності. Кошти кооперативів мають використовуватися насамперед для надання позик на виробництво і розвиток, а вільні кошти мають розміщуватися на депозитних рахунках комерційних банків. Кредитні кооперативи у співпраці з іншими кредитними організаціями можуть отримувати кредити в комерційних банках для

подальшого кредитування своїх членів, особливо в разі тимчасових нестач грошових коштів. У таких угодах інтереси обох сторін на ринку кредитних послуг максимально зближені. Члени кооперативу, як власники паїв, зобов'язані регулярно контролювати розподіл коштів, залучених кооперативом [9]. Такі організації перебувають ближче до позичальника, обслуговують вузький сегмент сільського ринку і тому краще обізнані про фінансовий стан позичальника. Статутна діяльність кредитних кооперативів заснована на добровільних внесках їхніх членів. Механізм фінансування визначається членами кооперативу, а прибуток, отриманий наприкінці року, розподіляється за спільною згодою членів кооперативу відповідно до правил розподілу прибутку. Оскільки статутний капітал є основним джерелом фінансування, збільшення статутного капіталу - головне завдання сільських кредитних кооперативів. Пайовий капітал збільшується за рахунок прийому нових членів або за рахунок збільшення паїв членів. Статутна діяльність кредитних кооперативів може включати розміщення тимчасово вільних коштів у банках або інвестування в державні облігації, а також передбачати участь у роботі бірж і позабіржових фінансових ринків. Допустимі фінансові ризики кооперативів обмежені і полягають у неповерненні позик та доступі до депозитів юридичних і фізичних осіб.

Особливістю кредитування в кредитних

кооперативах є те, що важливу роль відіграє моральна складова, у центрі якої - солідарна відповідальність кожного члена кооперативу, який займається підприємницькою діяльністю, а не застава як гарантія за кредитом, що надається банком. Згуртованість кредитних кооперативів - це люди зі спільними ідеями, які можуть створити ефективну модель фінансування агробізнесу на базі кредитних кооперативів. Сільські кредитні кооперативи не згодні з використанням терміна «депозит», характерного для банківської діяльності, в контексті використовуваної концептуальної схеми, оскільки формально вони мають право збирати ощадні вклади (по суті, еквівалентні депозитам, але не названі в законодавстві прямими вкладками).

Досвід функціонування кредитних кооперативів в країнах з розвинутими ринковими відносинами свідчить, що всі кредитні кооперативи керуються правовими нормами ліцензування та провадження діяльності, злиття, визначення достатності капіталу, гарантії депозитів. Загальні активи кредитних спілок в розвинутих країнах становлять понад 1,2 трлн дол. (табл. 2). Частка пайовиків кредитних кооперативів серед працездатного населення Ірландії становить 100 %, Канади - 45 %, США - 40 % [4]. Показники, наведені у (табл. 2), свідчать про суттєву комерціалізацію діяльності кредитних об'єднань обох форм.

Таблиця 2

Показники кредитних кооперативів в світі, за роками, млрд дол. [8]

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2023 у % до 2020, %
Кількість кредитних кооперативів, од.	40472	41036	42985	44523	49 134	121,4
Кількість пайовиків, тис. осіб	123 497	128 338	157 103	172 007	177 384	143,6
Заощадження пайовиків	656	707	764	904	988	150,6
Кредитний портфель	483	531	612	758	848	175,6
Активи	758	825	894	1 092	1 181	155,6

Джерело: сформовано авторами.

Якщо кількість кооперативних спілок за досліджуваний період (2019–2023 рр.) зросла на 21,4 %, кількість пайовиків – на 43,6 %, власні заощадження пайовиків – на 50,6 %, то розміри кредитного портфеля зросли за цей період на 75,6 %. Це пов'язано з тим, що, згідно з результатами досліджень, діяльність кредитних кооперативів має ґрунтуватися на розробленому статуті. Крім того, на законодавчому рівні мають бути прийняті нормативні акти, на яких ґрунтується їхній розвиток. Статут кооперативу має передбачати, що взаємні позики між членами кооперативу здійснюються як самими членами за свій рахунок, так і за рахунок інших коштів, акумульованих на їхніх рахунках.

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що Україна суттєво відстає від країн із

розвинутою ринковою економікою, де сільські кредитні кооперативи є важливим інструментом підтримки аграрного сектору. Основними причинами цього є недостатня законодавча база та відсутність належних передумов для створення й ефективного функціонування таких інституцій. Водночас кредитні кооперативи довели свою ефективність як дієвий механізм фінансової підтримки дрібнотоварних сільських суб'єктів аграрного бізнесу, що може бути адаптований до українських умов із використанням міжнародного досвіду. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розробку моделей оптимального функціонування сільських кредитних кооперативів (СКК) з урахуванням специфіки аграрного сектору України. Особливу увагу слід приділити оцінці їхнього соціально-економічного впливу,

включаючи підвищення рівня доходів сільського населення та розвиток сільської інфраструктури. Також важливим є дослідження механізмів інтеграції СКК у фінансову систему країни з огляду на міжнародний досвід, аналіз ризиків і бар'єрів впровадження таких структур та розробку ефективних інструментів управління цими ризиками. Крім того, необхідним є пошук

фінансових і організаційних моделей, які дозволять адаптувати успішні міжнародні практики до українських реалій. Реалізація цих наукових напрямів сприятиме формуванню комплексного бачення розвитку СКК, їхньої інтеграції у фінансову систему та ролі у сталому розвитку аграрного сектору України.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про кредитні спілки. Верховна Рада України. 2002. № 5. С. 101.
2. Міненко М.А. (2013). Використання досвіду Ф. Райффайзена для побудови кооперативних об'єднань в сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка, № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1830>
3. Легошина О.Л. (2011). Становлення і розвиток кредитних товариств у країнах західної Європи у другій половині XIX на початку XX століть. Економіка та держава, № 7. С. 77-79. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2011/23.pdf
4. Гончаренко В. (1998). Кредитна кооперація. Форми економічної самопомоги сільського і міського населення у світі та в Україні. К.: Глобус.
5. Марочко В.І. (2009). Кредитна кооперація в Україні // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, Т. 5 : Кон — К.. — 560 с.
6. Закон України Про сільськогосподарську кооперацію. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 52, ст.497). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text./>
7. Бечко П.К., Войниченко П.П. (2012). Перспективи розвитку сільських кредитних кооперативів. Ефективна економіка, № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1431>.
8. Міненко М. (2014). Особливості процесу об'єднання і взаємодії кооперативів Німеччини. Ефективна економіка, № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2982>.
9. Гончаренко В.В. (1997). Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. Київ: Наукова думка, 240 с.

References:

1. Zakon Ukrainy Pro kredytni spilky [Law of Ukraine On Credit Unions]. (2002). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, No. 15. P. 101. [in Ukrainian].
2. Minenko M.A. (2013). Vykorystannia dosvidu F. Raiffaizena dlia pobudovy kooperatyvnykh ob'iednan v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Using the experience of F. Raiffeisen to build cooperative associations in modern economic conditions]. Efficient economy, No. 2. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1830>. [in Ukrainian].
3. Lehoshyna O.L. (n.d). Stanovlennia i rozvytok kredytnykh tovarystv u krainakh zakhidnoi Yevropy u druii polovyni KHKH na pochatku KHKH stolit [The formation and development of credit societies in Western Europe in the second half of the nineteenth and early twentieth centuries]. Economy and the state, No. 7. Pp. 77-79. Retrieved from: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2011/23.pdf. [in Ukrainian].
4. Honcharenko V. (1998). Kredytna kooperatsiia. Formy ekonomichnoi samodopomohy silskoho i miskoho naselennia u sviti ta v Ukraini [Credit co-operation. Forms of economic self-help for rural and urban populations in the world and in Ukraine]. K.: Globe. [in Ukrainian].
5. Marochko V.I. (2009). Kredytna kooperatsiia v Ukraini [Credit co-operation in Ukraine]. Encyclopaedia of the History of Ukraine. Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine. Naukova Dumka, Vol. 5. [in Ukrainian].
6. Zakon Ukrainy Pro silskohospodarsku kooperatsiiu [Law of Ukraine On Agricultural Cooperation]. (2020). Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine, No. 52. Article 497. [in Ukrainian].
7. Bechko P.K., Voynichenko P.P. (2012). Perspektyvy rozvytku silskykh kredytnykh kooperatyviv [Prospects for the development of rural credit cooperatives]. Effective Economy, No. 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1431>. [in Ukrainian].
8. Minenko M. (2024). Osoblyvosti protsesu obiednannia i vzaiemodii kooperatyviv Nimechchyny [The peculiarities of the process of unification and interaction of cooperatives in Germany]. Effective Economy, No. 5. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2982>. [in Ukrainian].
9. Honcharenko V.V. (1997). Kredytni spilky yak finansovi kooperatyvy: mizhnarodnyi dosvid ta ukrainska praktyka [Credit unions as financial cooperatives: international experience and Ukrainian practice]. Kyiv: Naukova dumka, 240 p. [in Ukrainian].